

UNIVERSITAT DE VIC
UNIVERSITAT CENTRAL
DE CATALUNYA

ANÀLISI DE L'EVOLUCIÓ DE LA CONCEPTUALITZACIÓ I IMPORTÀNCIA DE L'AMISTAT AL LLARG DE LA INFÀNCIA

TREBALL DE FI DE GRAU

PSICOLOGIA

Marina Salido Martí

Tutora: Maria Núria Padrós Tuneu

Maig de 2023

Universitat de Vic – Universitat Central de Catalunya

Facultat d'Educació, Traducció i Ciències Humanes

*“La amistad en la infancia es del orden del don; pertenece a esa lógica inconsciente,
mucho más constituyente que constituida”*
(Levin, 2022)

AGRAÏMENTS

En primer lloc, m'agradaria expressar el meu agraïment a la Universitat de Vic, per fer que aquests darrers quatre anys hagin sigut dels més especials de la meua vida, hagi crescut tant personalment com professionalment, estudiant el que més m'apassiona i envoltada de companys i amics que sempre portaré amb mi.

Agraeixo a la meua tutora Núria Padrós per l'orientació quan no acabava de trobar la manera d'enfocar l'objecte d'estudi. Sense la seva mirada sobre el tema ni la seva manera de transmetre motivació i tranquil·litat, no hauria estat possible fer aquest treball.

Gràcies als participants de la mostra, els quals la continuïtat de l'estudi depenia en gran part, de la seva col·laboració. Especialment, agraeixo la predisposició positiva dels pares dels infants per a trobar un forat en les seves agendes, i deixar-me entrar, alguns d'ells a casa seva a "porta freda".

I per últim, gràcies als meus pares, per recordar-me que l'esforç sempre val la pena, i especialment a tu, I, per donar-me força en els moments d'adversitat, recordant com t'hagués agradat veure'm aconseguir tot el que em proposo.

RESUM

Aquest estudi es basa en l'exploració de les investigacions sobre l'evolució de la conceptualització i importància de l'amistat al llarg de cadascuna de les etapes de la infància. L'objectiu del present estudi és descriure les característiques més significatives de la comprensió de l'amistat en una mostra de 13 infants d'edats compreses entre tres i dotze anys, d'ambdós sexes, i cursants de P3 a 6è de Primària. La referència teòrica principal d'aquest estudi és la Teoria dels Estadis de la Presa de Consciència de L'Amistat aportada pels autors clàssics Selman i Shultz (1990), estretament lligada al progrés de les perspectives socio-cognitives comparant també amb altres estudis clàssics i actuals, per adoptar una visió més global.

Per assolir els objectius, s'ha realitzat un estudi de camp de tipus descriptiu i transversal, a partir del disseny d'una entrevista semiestructurada que inclou les categories més fonamentals per a l'abordatge de l'objecte d'estudi. Per a la comparació amb les investigacions ja existents, s'ha seleccionat el contingut més rellevant, per la seva posterior categorització i interpretació. Les troballes obtingudes corroboren l'evolució en la construcció del concepte d'amistat a mesura que els infants creixen, tot i que mostren que la variable edat no és tan estrictament decisiva quant a la transició a determinades conceptualitzacions sobre aquesta, ja que acostumen a confluir.

Paraules clau: amistat en la infància, relacions entre iguals, concepte i evolució de l'amistat, etapa preescolar, etapa escolar.

Abstract

This study consists of exploring research on the evolution of the conceptualization and importance of friendship throughout each stage of childhood. The aim of the study is to describe the most significant characteristics of the understanding of friendship in a sample of 13 children aged between three and twelve, of both gender, from preschool (P3) to 6th grade of Primary School. The main theoretical reference of this study is the Theory of Stages of Awareness of Friendship provided by the classical authors Selman and Shultz (1990), closed

linked to the progress of socio-cognitive perspectives, also comparing with other classic and current studies to adopt a more global view.

To achieve the objectives, a descriptive and cross-sectional field study has been carried out, based on the design of a semi-structured interview that includes the most fundamental categories for approaching the object of the study. For comparison with existing research, the most relevant content has been selected for later categorization and interpretation. The findings obtained in this study confirm the evolution in the construction of the concept of friendship as children grow up, although they show that age is not strictly decisive in the transition to certain conceptualizations about it, since they tend to converge.

Keywords: friendship in childhood, peer relationships, concept and evolution of friendship, preschool stage, school stage.

ÍNDIX

1. INTRODUCCIÓ.....	pàg 6
2. MARC TEÒRIC.....	pàg 7-18
2.1. Què s'entén com a relació d'amistat. Què és un amic?	pàg 7-8
2.2. Evolució de la conceptualització i importància de l'amistat a la infància...	pàg 9-18
2.2.1. Primera infància (3-6 anys).....	pàg 10-14
2.2.2. Segona infància (7-12 anys).....	pàg 15-18
3. OBJECTIUS.....	pàg 18-19
4. METODOLOGIA D'INVESTIGACIÓ	pàg 19-24
4.1. Enfocament metodològic.....	pàg 19
4.2. Selecció mostra.....	pàg 19-21
4.3. Instruments d'avaluació.....	pàg 22
4.4. Procediment de recollida i anàlisi de dades.....	pàg 22-24
4.5. Consideracions ètiques.....	pàg 24
5. RESULTATS.....	pàg 25-28
6. DISCUSSIÓ.....	pàg 29-37
7. CONCLUSIONS.....	pàg 38-41
7.1. Conclusions generals.....	pàg 38-39
7.2. Limitacions i propostes de millora.....	pàg 40-41
8. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES.....	pàg 42-44
ANNEXOS.....	pàg 45-51

1. INTRODUCCIÓ

Durant el grau en Psicologia, concretament a l'assignatura de Psicologia del Desenvolupament I de la Primera i Segona Infància, hem treballat com evoluciona la conceptualització i la importància que s'atorga a les relacions entre iguals en aquesta etapa, tema d'abordatge que va despertar molt el meu interès, i em vaig quedar amb la sensació de voler aprofundir en aquest àmbit. Principalment, vam partir de la premissa dels estudis i investigacions de la literatura clàssica, desglossant com progressava la comprensió de l'amistat a mesura que els infants creixien i passaven a una etapa posterior, amb relació a l'assoliment de determinades fites.

Així doncs, vaig decidir endinsar-me en els esquemes mentals que tenen els infants sobre l'amistat, en primer lloc, perquè personalment, sempre he confiat en l'impacte significatiu que suposen les amistats al llarg del desenvolupament vital de les persones, i especialment la influència d'aquestes relacions en etapes primerenques. Gràcies a l'estada de pràctiques curriculars en l'àmbit infantojuvenil, he pogut ser més conscient de la importància de focalitzar l'atenció a les interaccions entre iguals, ja que actuen d'agent protector, en el foment de l'autoestima, resiliència... A més, fer aquest treball em permetrà aportar una nova perspectiva com investigadora al tema, comparant amb les afirmacions dels autors més clàssics, i també d'altres de més actuals.

Tenint en compte, que es pretén analitzar la presa de consciència de l'amistat en els infants, el present estudi aborda un marc teòric que delimita els paràmetres dels conceptes en els quals s'ha fonamentat el treball. En el marc teòric, en primer lloc, per contextualitzar s'explica en què consisteixen les relacions d'amistat, i tot seguit, s'explica de manera detallada les característiques més destacables en cadascuna de les etapes de la infància, vers l'evolució de la presa de consciència de l'amistat i el motiu de tria de l'amic.

En la secció pràctica del treball es descriuran els objectius generals i específics, així com la metodologia utilitzada. S'establirà el tipus d'estudi i s'explicaran les característiques de la mostra i també els instruments emprats per a la recollida de dades, i com s'ha dut a terme el procés d'anàlisi. Finalment, s'analitzaran els resultats obtinguts i es presentaran les conclusions que se'n deriven.

2. MARC TEÒRIC

2.1. Que s'entén com a relació d'amistat. Què és un amic?

Les relacions d'amistat han estat descrites per molts autors al llarg dels anys, diferenciant certes característiques envers altres tipus de relacions interpersonals. Les relacions d'amistat, a diferència de les interaccions amb la resta d'iguals, es caracteritzen per representar una preferència interpersonal, ja que suposen una preferència mútua, on té lloc la complementarietat, la reciprocitat durant el joc i l'afecte positiu compartit. (Howes, 2009). Segons Dunn (1993), l'afecte és el fonament de l'amistat, de manera que hi és present l'ajuda recíproca, i la preocupació i atenció pel benestar en un sentit bilateral.

L'amistat es pot comprendre com el llaç que permet més llibertat, ja que no es tracten de relacions socials culturalment reglades. Les relacions socials culturalment reglades, fan referència a la parella, família, les organitzacions laborals, religioses, militars, esportistes... en les quals té lloc l'ajustament a determinades normes preestablertes, al marge de les característiques personals. (Zaccagnini, 2008).

Per tant, segons Zaccagnini (2008), en l'amistat no es parteix d'exigències externes prèviament establertes, hi ha més flexibilitat en la fixació dels patrons d'interacció, i sobretot existeix la tria, motiu pel qual col·loquialment és habitual la conceptualització següent: "els amics són la família que un escull". Tot plegat, converteix aquest tipus de relació en única, en gran part per l'exclusivitat de funcions que compleix, i les repercussions positives que aporta al llarg del procés de desenvolupament de les persones.

Podríem definir, doncs, les relacions d'amistats com els forts vincles afectius que s'estableixen entre dues persones que es perceben a si mateixos en condicions d'igualtat (Bagwell, 2004). Com s'ha mencionat, l'amistat es tracta d'una relació voluntària, doncs, en aquesta interacció existeix una base de poder més equitativa, motiu pel qual es caracteritza per ser regulada i gaudida per ambdós participants (Anagnostakis, 2008).

Quant a les dimensions fonamentals que configuren les relacions entre iguals, alguns autors han considerat la intimitat com a tret central de l'amistat, que distingeix de les relacions

cordials i responsables amb altres persones (Entralgo, 1985; Schneider, 2000). No obstant això, altres autors destaquen com a essencials les cinc dimensions següents: compartir activitats i o circumstàncies, l'afecte i interès per l'altra part, la comunicació i la comprensió mútua, la disponibilitat i compromís mutu, així com la sinceritat i la confiança. (Zaccagnini & Martín, 2008).

En definitiva, l'amistat és un vincle que ens ajuda a integrar-nos en el món social, que sota una forma o altra existeix en totes les societats i cultures (Requena, 1994). De manera que, es pot comprendre com la relació més important que té lloc entre companys que es nodreix de la realització d'un gran ventall de comportaments socials i de la cooperació. (Vasta et al., 1996). La distinció entre les interaccions amb desconeguts o companys, amb els amics, recau en nivells superiors d'afecció positiva i intimitat (Resett et al., 2013).

Cal destacar que com a tota relació afectiva, en l'amistat predomina el component de la perdurabilitat, i a més de generar sentiments de plaer i satisfacció (comportament social positiu, dedicació, calidesa, fermesa...), hi és present el malestar, és a dir, en cas de separació o ruptura apareixen sentiments de tristesa, abandonament i ansietat. (Escobedo, 2012). L'aspecte negatiu que predomina és el conflicte, sent inevitable, produint-se amb més freqüència entre amics que no pas entre altres coneguts, tot i que és més probable que es resolguin ràpidament. (Shantz, 1987; Laursen et al., 1993).

Per tant, és la resolució de conflictes més que el conflicte en si mateix el que es pot considerar una característica fonamental de l'amistat estreta (Hartup, 1992). Així doncs, segons Daniels et al. (2010), "les percepcions sobre el significat de l'amistat inclouen components d'ambdues dimensions, per exemple la proximitat i les escaramusses"(citat per Beazidou & Botsoglou, 2016, p.1617).

2.2. Evolució de la conceptualització i importància de l'amistat a la infància

La noció i comprensió de les relacions d'amistat, així com el grau d'importància que s'atorga a aquestes, no es manté estable al llarg del cicle vital de les persones, sinó que es tracta d'un procés dinàmic, és a dir, va evolucionant el significat de l'amistat, els sentiments que generen, les expectatives i les variables que influeixen el fet de consolidar o no aquest tipus de relacions. (Rebollo & Zabal, 1992).

Aquesta evolució gradual inicia en edats molt primerenques, al llarg de la infància, a mesura que els infants creixen, el seu desenvolupament cognitiu i socioafectiu avança, i alhora, augmenten les experiències relacionals amb companys i amics, amb una diferenciació notable quant a complexitat i en el tipus d'interaccions lúdiques (Feldman, 2008).

Des de la dècada dels anys setanta i especialment als vuitanta, es va produir un augment de l'interès per comprendre que suposava l'amistat per als infants, de manera que es van realitzar moltes investigacions per estudiar aquest fenomen, preguntant als nens sobre el significat de l'amistat, a partir del mètode de l'entrevista piagetana (Afshordi & Liberman, 2021). Des d'aleshores, mitjançant les seves interpretacions, es van identificar diferències remarcables a l'hora de conceptualitzar aquest tipus de relacions, entre els infants que es trobaven a la primera infància o etapa preescolar (3-6 anys), respecte als que es trobaven a la segona infància o etapa escolar (6-12 anys), donant lloc a nombroses teories.

Abans d'exposar de manera sintètica i detallada les aportacions més rellevants sobre les característiques sobre l'amistat que particularitzen cadascuna de les etapes de la infància, convé matisar que ha existit certa controvèrsia, respecte si abans dels tres anys es pot contemplar o no la capacitat de crear amistats. (Rebollo, 2001).

Segons Howes (1987), en edats molt primerenques (dos anys), de la primera infància ja s'ha desenvolupat el procés de tria entre els iguals, tenint en compte que hi ha més interès per a vincular-se positivament i interaccionar recíprocament a partir del joc, amb determinats companys, en funció com hagin sigut les seves experiències prèvies.

No obstant això, des del meu parer, em posiciono amb la perspectiva que defensa que la consideració de l'amistat s'inicia a partir dels tres anys, ja que és quan es comencen a compartir vivències, interessos i emocions, i la interacció social deixa de ser limitada. Segons Feldman (2008), abans dels tres anys les interaccions són només correspondències en un mateix lloc i temporalitat, sense que tingui lloc una veritable socialització. En conseqüència, la mostra escollida per analitzar aquest fenomen, comprendrà com a edat mínima els tres anys. (Veure Apartat 4.2. Selecció mostra).

2.2.1. Primera infància (3-6 anys)

En primer lloc, un dels canvis que més ressalten en el comportament dels infants d'entre tres a sis anys amb relació a les interaccions amb els seus iguals, és la tendència a jugar en grups més nombrosos, a mesura que van creixent (Rebollo, 2001). En els primers anys, apareixen els agrupaments en el joc, al si de les relacions favorables en petits grups o diades. (Guifford-Smith & Brownell, 2003). També, hi ha certa preferència per a vincular-se amb companys del mateix sexe, ja que tenen interessos lúdics diferents i també hi ha un cert rebuig per jugar amb companys del sexe oposat. (Damon, 1977; Youniss & Volpe, 1978; Hartup, 1983; Furman & Bierman, 1983).

Al llarg d'aquesta etapa, els infants comencen a desenvolupar amistats reals, i ja són capaços d'identificar qualitats, descobrint una via nova per aconseguir recompenses especials. (Feldman, 2008). Per tant, des d'edats primerenques, a través de les interaccions amb els iguals, es confirma la necessitat de permanència al grup, a partir de la realització d'actes d'exclusivitat. (Rubin, 1985).

A causa d'aquest predomini d'exclusivitat, és molt freqüent la discriminació en el joc, amb expressions del tipus: “ Vés-te'n d'aquí, no vull jugar amb tu”; “estic jugant amb la Maria.” Així doncs, és freqüent que els infants utilitzin l'amistat com a justificació per accedir a reproduir episodis o impedir que altres s'uneixin. (Ahn, 2011).

Tot plegat, no significa que la conceptualització del que és un amic i la importància que se li atorgui, englobi la reciprocitat emocional, sinó tot el contrari, encara és molt inconsistent,

influenciats en gran part pel pensament egocèntric dominant (Selman, 1981), parer que dificulta veure més enllà del seu propi punt de vista. Per això, una característica central és considerar com a amics aquells companys de joc, que comparteixen amb ells les joguines i els defensen de la resta, així doncs l'amistat es manté a partir dels actes de voluntat al voltant del joc (Melero, 1992).

En conseqüència, es dóna un rebuig d'aquells infants que es comporten de manera desagradable (insulten, peguen, treuen les joguines), que difícilment els consideren amics, per la jerarquia de dominància predominant en aquesta etapa (Rebollo, 2001). Segons Rebollo (2001), aquesta jerarquia permet l'anticipació de qui sortirà guanyant en les situacions de conflicte, i té un gran component adaptatiu, ja que redueix l'agressió entre els infants.

Cal destacar que el joc en aquesta etapa va més enllà de compartir temps, perquè en aquestes edats ja els ajuda a desenvolupar-se en les esferes físiques, cognitives i socials. (Power, 2000; Denham, et al., 2001; Lindsey & Colwell, 2001; & Roopnarine, 2002). Segons Feldman (2008), a mesura que creixen els preescolars, es produeixen canvis en el joc, durant els primers anys (3-4), predomina el joc funcional (activitats simples i repetitives) i el joc constructiu, i més endavant, en els últims anys (5-6) inicia el joc associatiu i cooperatiu.

Segons Hartup (1983), els infants que es troben en edats preescolars, aprecien en els seus iguals, l'amenaça, la lluita per aconseguir objectes i la força física. Així doncs, entre amics es perceben com a companys circumstancials de joc, definits per atributs físics (normalment força i bellesa), sense contemplar les característiques psicològiques que farien referència a trets de caràcter personal, com ara bondat, generositat i solidaritat. (Escobedo et al., 2012).

Segons Escobedo et al. (2012), quant al motiu de tria, existeix una preferència a interactuar amb aquells companys, que són semblants a ells, en edat, gènere i comportament, doncs una característica important a l'hora de l'elecció de l'amic és la semblança en aquest conjunt de variables. A més, s'ha demostrat que els preescolars prefereixen com a amics, aquells qui pertanyen a la mateixa ètnia, participen i presenten un nivell cognitiu favorable (Coplan & Arbeau, 2009; Howes 2009; Rubin et al., 2006).

A causa que pren rellevant pes la proximitat física, i el joc, la formació de vincles d'amistats és molt ràpida, i alhora aquests es dissolen fàcilment, depenent del temps compartit i el sorgiment de conflictes. (Escobedo et al.,2012). Per tant, es podria afirmar que l'amistat no està consolidada de manera clara com una relació estable i duradora. No obstant això, existeix l'oportunitat per a formar relacions interpersonals d'una certa estabilitat (Rubin et al.,1998), ja que mentre progressa l'etapa, els infants són capaços de diferenciar entre amics, els companys com a companys de joc i els desaparebutos. (Beazidou & Botsoglou, 2016).

A més, altres autors defensen que hi ha la possibilitat que aquestes relacions puguin conduir a una amistat estable, en funció de determinats predictors de les interaccions entre iguals, que fan referència a característiques personals i de temperament, com la popularitat, la simpatia i les habilitats socials. (Coplan & Arbeau, 2009; Eivers et al., 2012). Concretament, Beazidou i Botsoglou (2016), defensen que la personalitat en els infants d'edats preescolars és un factor predictiu important per la fermesa de l'amistat.

- ESTADI 0

En primer lloc, Selman i Shultz (1990) identifiquen l'estadi 0, com aquell el qual s'ubica en l'adopció de la perspectiva social menys diferenciada, és a dir, es caracteritza pel nivell de comprensió més superficial quant a la perspectiva de l'altre. Per tant, aquest primer estadi està associat a la perspectiva egocèntrica, en la qual els troben els infants aproximadament d'entre tres a sis anys. Una de les característiques principals d'aquest estadi és que encara no existeix una diferenciació clara entre les característiques físiques i les característiques psicològiques dels altres.

Aleshores, els infants d'aquestes edats valoren dels amics els seus atributs físics o habilitats i aptituds, en lloc de les intencions psicològiques, doncs, tendeixen a confondre la relació entre accions observables i els sentiments interns, i com a conseqüència, són incapaços de distingir entre el comportament intencional i no intencional. Cal destacar que aquesta ambigüitat entre el que és subjectiu o psicològic amb el que és objectiu o físic, comporta que els infants comencin a diferenciar entre un mateix i l'altre, sobretot en termes d'entitats físiques. (Selman et al.,1990).

També, la confiança s'entén d'una manera molt poc sòlida, ja que quan se'ls pregunta per què confien en l'amic, una resposta habitual és “perquè si li dono la meva joguina, no la trencarà.” (Selman et al.,1990). A més, té lloc una “sobreproximitat física”, la qual es veu reflectida en certes consideracions de gelosia i exclusió dels infants, amb respostes del tipus: “la nena nova no pot jugar, perquè el meu amic i jo estem jugant i no hi ha espai”. Aquesta afirmació explicaria que els infants podrien estar confonent la intrusió psicològica amb la sobreproximitat física.

Tenint en compte la gran importància que se li atorga en aquest estadi, a la proximitat física, aquesta està molt vinculada a episodis específics de joc pròxim, (Selman, 1981), i per tant una de les característiques principals és concebre a l'amic com “un company provisional de joc.”

Convé destacar que des de la Teoria de Selman et al. (1990) i altres estudis clàssics, la importància de la proximitat física en els infants preescolars, s'entén com si fos molt superficial. No obstant això, estudis experimentals més recents, que han utilitzat un altre mètode més simple d'elecció forçada, en el qual els infants han de deduir qui és amic de qui, defensen que tan sols “la proximitat no és suficient per merèixer l'amistat, fins i tot als ulls dels infants més petits.”(Afshordi & Liberman, 2021, p.334).

Concretament, s'ha estudiat que des d'edats primerenques, els infants ja poden diferenciar entre dos tipus de proximitat: per elecció i per casualitat, és a dir, ja disposen de la capacitat d'ometre la importància del temps compartit, quan es tracta d'una coincidència (Afshordi et al.,2021). Segons Afshordi (2019), als quatre anys, els infants no creuen que entre les persones que estan a prop, hagi d'existir un vincle d'amistat, així com afirma, que en infants d'edats més avançades (5-6 anys), ja entenen que per ser amic d'algú és més significativa la decisió voluntària de jugar, que no pas, ser adjudicat per asseure's al seu costat.

- ESTADI I

Segons Selman et al. (1990), l'estadi 1 s'ubica en el primer nivell de perspectiva subjectiva, considerant que inicia la distinció en els esquemes mentals de l'infant entre els comportaments (accions físiques) i els aspectes psicològics (intencions, pensaments, sentiments dels altres...), comprenent que aquests últims, mantenen significativament la unió dels amics o bé poden comportar a la separació. En aquest estadi, Selman et al. (1990) va afirmar que es trobaven els infants d'entre cinc a nou anys, doncs, es manifesta al llarg dels últims anys de la primera infància (5-6) i a principis de la segona infància.

Convé esmentar que autors més actuals (Afshordi, 2019; Liberman & Shaw, 2017, 2019), afirmen que des d'edats més primerenques (3 anys), els infants ja dedueixen que l'ajuda i compartir són indicadors d'amistat. Més concretament, es va comprovar que si un personatge ajudava a un altre a completar una tasca, els infants de quatre anys ja consideraven que eren amics, així com a la franja de tres als sis anys, ja consideraven que l'intercanvi de recursos era un senyal d'amistat. Aleshores, aquests estudis actuals plantegen que la presa de consciència de l'ajuda unidireccional a l'amic, podria donar-se abans.

Tot i que ja existeix la noció que cadascú té una vida psicològica i subjectiva exclusiva, la comprensió dels estats subjectius dels altres és encara pobre, ja que encara es fa una lectura mitjançant accions superficials, fet que demostra el predomini d'un pensament unilateral (Selman et al.,1990).

Aquest tipus de pensament, impossibilita l'adopció de perspectives recíproques en l'amistat, fet que provoca que entenguin l'ajuda com una experiència subjectiva de només una part de la relació, és a dir, una ajuda unidireccional. Un exemple que reflecteix clarament la concepció que tenen els infants, vers l'ajuda i la confiança en l'amistat és el següent: "Confio en el meu amic si fa (una acció) el que jo vull (intenció o sentiment)."(Selman et al.,1990).

2.2.2. Segona infància (7-12 anys)

Segons Feldman (2008), l'amistat ocupa progressivament un paper més significatiu al llarg de la segona infància, ja que cada vegada prenen major consciència de l'impacte positiu que els hi suposa establir aquest tipus de relacions interpersonals, i es tornen més sensibles als interessos dels seus amics, així com les comparacions entre iguals, a partir dels set anys, es caracteritzen per ser més precises, produint-se amb més freqüència, i sent més variades, sense limitar-se només a aspectes materials i físics. (Rebollo, 2001).

La dimensió principal de l'amistat a la segona infància, segons Damon i Hart (1988) és la confiança mútua, que comença a tenir un pes important aproximadament entre els vuit i deu anys. El fet que els infants que es troben en aquesta etapa, contemplin la confiança com la base que sosté l'amistat, implica que es prenguin molt seriosament les violacions d'aquesta. En conseqüència, en aquesta etapa, per recuperar la confiança amb l'amic, no és suficient amb les accions positives, i hi ha l'expectativa de rebre explicacions i un perdó. (Feldman, 2008).

Així doncs, els infants que es troben en l'etapa escolar, ja no centren l'atenció exclusivament al joc, ja que inicia i va evolucionant gradualment el "despertar" a la comprensió del món de les emocions, els sentiments i les intencions dels altres, i conseqüentment les amistats al llarg de l'etapa són estables i recíproques (Parker et al., 2006). En altres paraules, a mesura que creixen, perceben les amistats com relacions estables que prometen activitats tant actuals com futures. (Harris, 1998, 2000; Hay et al., 2004).

A més, de la confiança i la descoberta de nocions de suport, Park et al. (1993) van destacar les preferències compartides com un altre factor influent en l'origen de la formació dels vincles d'amistat, als primers anys de l'etapa escolar.

En canvi, en edats més properes a la preadolescència, a partir dels onze anys, hi ha una transició a una altra mirada de l'amistat que es caracteritza per la pèrdua de força de l'interès per les activitats compartides, i les preferències en aquestes, es veuen substituïdes pels beneficis psicològics que els suposa. (Feldman, 2008). Aleshores, comencen a aflorar les aproximacions a la comprensió del sentiment de proximitat, no tan vinculada a les accions

físiques, sinó més lligada a la intimitat i la lleialtat, a partir de l'intercanvi de pensaments i sentiments personals, produint-se la coneixença recíproca. (Damon & Hart, 1988).

Un altre canvi significatiu que es produeix en les interaccions entre els iguals, amb relació al sorgiment de conflictes, és deixar més al marge, l'agressió física (característica de la primera infància per la possessió d'objectes), per ser reemplaçada per la intimidació verbal. (Rebollo, 2001). Aquesta modificació té un sentit lògic, ja que l'intercanvi d'informació comença a ser molt present, així com disminueixen els jocs enèrgics i de simulació, donant pas al joc de normes. Per això, en els infants d'edats més avançades es converteixen en habitual les xerrades, les admiracions, però també les crítiques, les amenaces, les burles i les ironies. (Egido & Felipe, 2008).

Considerant que en aquesta etapa, els infants busquen la comunicació amb els seus amics, l'explicació de secrets, comença a manifestar-se, atorgant un component més íntim a la relació, ja que es va desenvolupant progressivament la preocupació mútua, perquè l'amistat ja es fonamenta en l'afecte (Dunn,1993). Segons Liberman i Shaw (2018), s'estima que a partir dels sis anys o edats posteriors, s'utilitza la forma en què es comparteix la informació personal, com un senyal per determinar amb qui es pot comptar per consolidar una amistat, prenent més valor que qualsevol altre tipus d'intercanvi.

Amb relació al motiu d'elecció de l'amic a l'etapa escolar, segons Egido et al. (2008), ja no es basa exclusivament en la similitud quant a característiques físiques (edat, ètnia, gènere, aparença física), sinó que es busca la coincidència vers altres característiques com "l'humor, el nivell d'intel·ligència, la cortesia, la sensibilitat, la sociabilitat, la conducta antisocial i prosocial, la timidesa, l'estil i la complexitat del joc, la motivació, el rendiment acadèmic i l'acceptació del grup". (Egido et al; 2008, p.58). Aquest gran ventall de característiques psicològiques es comencen a considerar com a factors influents del motiu d'elecció, ja que en aquestes edats, ja existeix la capacitat suficient per fer comparacions socials respecte atributs psicològics.

- ESTADI II

L'estadi II es caracteritza per la transició a una perspectiva recíproca i autoreflexiva sobre l'amistat, concepció pròpia d'infants d'edats d'entre set a dotze anys aproximadament. Aquesta visió fa referència a la capacitat dels infants de sortir mentalment del seu jo per aproximar-se a entendre els sentiments i intencions dels altres, és a dir, com si adoptés “una segona persona”. (Selman et al., 1990).

Aleshores, la confiança s'entén, tenint en compte que no només es valoren les pròpies intencions i sentiments, sinó que es contemplen des d'un sentit de bidireccionalitat, doncs, es comprèn que confiar en un amic implica tenir la voluntat de dedicar-li el teu temps, voler fer coses per ell, tanmateix, aquest voldrà fer coses per tu. (Selman et al., 1990).

Així mateix, qüestions desagradables en l'amistat, com ara la gelosia i el rebuig també són enteses des d'aquesta direccionalitat, per això és habitual que l'infant en cas de sentir-se menystingut pel seu amic, tingui la certesa que està sent exclòs de manera deliberada per l'altre.

- ESTADI III

L'estadi III es caracteritza per una concepció de la confiança més complexa, ja que se li atorga una màxima importància, és a dir, s'entén que “la confiança ho és tot en l'amistat”, valorant la comprensió mútua, l'explicació de confidències i l'expressió emocional sobre qüestions personals que no explicarien probablement a ningú més. (Selman et al., 1990).

Així doncs, tant la confiança com la gelosia s'engloben amb el compromís, un vincle que es viu amb una exclusivitat molt intensa, que costa de consolidar-se, motiu pel qual pot aparèixer malestar en percebre que l'amic íntim està intentant fer altres amics. Aquest estadi se situa a la preadolescència o adolescència primerenca, (període en el qual és freqüent establir vincles íntims amb un amic en concret), i s'estima que té un inici entre els vuit i deu anys, malgrat que aquesta concepció no s'assoleix completament abans dels quinze, quan s'aconsegueix adoptar una perspectiva de “tercera persona”. (Selman et al., 1990).

A continuació, s'exposa una taula resum sobre cadascun dels estadis explicats anteriorment, amb relació a la presa de consciència de l'amistat i l'adopció de perspectives socials al llarg de les dues etapes de la infància, segons Selman et al. (1990).

Taula 1. Evolució de la presa de consciència de l'amistat en els infants. (Selman et al.,1990). Adaptada de Rodríguez i González (2002).

Estadis	Presa de consciència de l'amistat	Adopció de perspectives
Estadi 0 (3-6 anys)	Company provisional de joc	Perspectiva egocèntrica: (nivell menys diferenciat de la perspectiva social)
Estadi I (5-9 anys)	Comprensió unilateral de l'amistat: (ajuda unidireccional)	Perspectiva subjectiva: diferenciació accions físiques vs característiques psicològiques
Estadi II (7-12 anys)	Cooperació interessada	Perspectiva recíproca: (2a persona)
Estadi III (8-15 anys)	Compromís mutu	Perspectiva íntima: (3a persona)

3. OBJECTIUS

- **Objectiu general**

Comprendre com evoluciona la conceptualització i el grau d'importància que s'atorga a les relacions d'amistat, al llarg de la infància, en una mostra d'infants d'una franja d'edat dels tres als dotze anys (des de primera infància fins a finals de segona infància) de la comarca del Tarragonès.

- ***Objectius específics***

- a) Contrastar la presa de consciència de l'amistat dels infants amb els estadis establerts pels autors més clàssics com Selman i Shultz (1990) i d'altres més actuals en cadascuna de les etapes de la infància.
- b) Aprofundir en la figura del millor amic/a , comprovant si hi ha diferències entre la primera infància i la segona infància.
- c) Conèixer quins són els motius de tria dels amics més importants i comprendre com varien a mesura que els infants creixen.

4. METODOLOGIA D'INVESTIGACIÓ

4.1. Enfocament metodològic

L'enfocament metodològic emprat per assolir els objectius proposats, és la metodologia qualitativa, tenint en compte que l'estudi pretén descriure com els infants, en funció de la franja d'edat i l'etapa en la qual es troben, viuen i perceben les relacions entre els seus iguals i sobretot busca poder apreciar de manera detallada, els canvis més significatius en la comprensió de l'amistat. Tot plegat, permetrà comparar amb investigacions que s'han realitzat anteriorment per abordar el mateix objecte d'estudi. (León & Montero, 2015).

Així doncs, el disseny de recerca és qualitatiu i de tipus descriptiu, i quant a la temporalitat és de caràcter transversal, ja que es caracteritza per l'absència de seguiment i dóna una visió instantània del que ocorre en una mostra d'infants d'edats variades en un moment donat, és a dir, les variables que es pretenen descriure es mesuren una sola vegada.

4.2. Selecció de la mostra

En primer lloc, quant a la selecció de la mostra es tracta d'un mostreig no probabilístic per accessibilitat, ja que la tria del nombre de participants ha estat en funció dels recursos disponibles. Per tant, a l'inici, el procés de reclutament de participants s'ha dut a terme a partir d'infants accessibles del meu entorn proper (familiars i coneguts de familiars,

amics...). Mitjançant la tècnica de la bola de neu, s'han aconseguit altres contactes per a completar la quantitat de participants necessaris de les diverses franges d'edat, amb la intenció que la mostra fos prou representativa. (Arias-Gómez, 2016).

El principal criteri d'inclusió de la mostra han estat infants d'edats compreses entre tres i dotze anys, ja que l'estudi pretén extreure una mirada qualitativa de com entenen l'amistat els infants que es troben a la primera etapa de la infància, respecte a aquells que es troben a la segona etapa. Un altre criteri d'inclusió ha estat la comprensió de la llengua catalana o castellana.

Cal destacar que els participants s'han seleccionat, indiferentment al seu sexe (masculí o femení), ja que l'estudi no pretén apreciar les diferències en la conceptualització de l'amistat, en funció d'aquesta variable, tenint en compte que no s'inclou la metodologia quantitativa.

Quant als criteris d'exclusió, s'han descartat els infants diagnosticats amb alteracions greus de la comprensió del llenguatge, discapacitats intel·lectuals com DIL (discapacitat intel·lectual límit), així com aquells que presenten qualsevol mena de patologia mental severa.

La mida total de la mostra ha constatat de tretze infants, concretament han participat sis infants de la primera infància, i set infants de l'etapa posterior, de totes les edats, exceptuant l'edat de deu anys. Tot i això, la mostra és prou equilibrada per facilitar les respectives comparacions amb els marcs de referència teòrics, doncs, encara que es tracti d'un marc mostral no gaire ampli, en aquest treball prevaldrà el valor dels significats i l'atribució que es realitzi en funció a les categories establertes.

Taula 2. Recull mostra dels participants primera infància

Participants	Edat	Etapa del desenvolupament	Sexe
Infant 1	3 anys	1a infància (primers anys)	mena
Infant 2	4 anys	1a infància (primers anys)	mena
Infant 3	4 anys	1a infància (primers anys)	mena
Infant 4	5 anys	1a infància (últims anys)	mena
Infant 5	5 anys	1a infància (últims anys)	mena
Infant 6	6 anys	1a infància (últims anys)	nen

Taula 3. Recull mostra dels participants segona infància

Participants	Edat	Etapa del desenvolupament	Sexe
Infant 7	7 anys	2a infància (primers anys)	nen
Infant 8	7 anys	2a infància (primers anys)	mena
Infant 9	8 anys	2a infància (primers anys)	nen
Infant 10	9 anys	2a infància (primers anys)	nen
Infant 11	9 anys	2a infància (primers anys)	mena
Infant 12	11 anys	2a infància (últims anys)	nen
Infant 13	12 anys	2a infància (últims anys)	nen

4.3. Instruments d'avaluació

En el present estudi l'instrument de recollida de dades emprat és l'entrevista semiestructurada de resposta oberta, mètode principal que s'ha utilitzat en les investigacions clàssiques per a interpretar qualitativament les respostes dels infants vers la conceptualització i la importància de l'amistat.

L'entrevista és de l'elaboració pròpia, i conté quinze ítems i s'ha elaborat ad-hoc a partir de preguntes que apareixen en els estudis d'Escobedo et al. (2012), d'Ibarra-Enrique i Jacobo-García (2017) i de Gummerum i Keller (2008). Concretament, les preguntes estan formulades amb la intenció d'indagar en les característiques que defineixen l'amistat, l'origen d'aquesta i motiu de tria, així com la figura del millor amic/a. (veure Annex 1. Guió entrevista semiestructurada).

Tot i que l'entrevista ha estat plantejada de manera que sigui el més comprensible per tots els participants (especialment pels infants preescolars d'edats més primerenques), aquesta es caracteritza per la seva flexibilitat, de manera en el seu transcurs, poden sorgir altres preguntes que facilitin i complementin l'obtenció d'aquelles dades que es volen explorar. Així doncs, l'extensió de l'entrevista pot variar en funció de l'edat dels infants, el seu grau de comprensió i predisposició, procurant sempre evitar la pèrdua d'espontaneïtat en les seves respostes.

4.4. Procediment de recollida i anàlisi de dades

En primer lloc, el procediment de recollida de dades, va tenir lloc fora de l'horari lectiu dels infants, aprofitant algunes estones lliures al cap de setmana. En contactar amb els pares dels menors per a organitzar horari i espai per realitzar l'entrevista, em van proposar que anés a casa seva, ja que així, els seus fills/es es trobarien a la seva zona de confort. Totes les entrevistes s'han dut a terme de manera presencial, en excepció de dos infants (nena de nou anys i nen de dotze), per a la dificultat de disponibilitat, es va fer per videoconferència (*Zoom*).

Les entrevistes van ser enregistrades amb la gravadora del mòbil amb el permís dels participants per facilitar la transcripció. Així doncs, un cop obtingudes les dades, el primer pas de l'anàlisi del contingut ha estat la transcripció de les entrevistes de tots els infants i tot seguit s'ha sintetitzat la informació amb la finalitat d'identificar les respostes més significatives (aquelles que estaven estretament vinculades amb l'objectiu general i els objectius específics). Així doncs, el procediment d'anàlisi s'ha dut a terme principalment a través del mètode deductiu partint d'un sistema de dimensions, categories i subcategories ja establertes a priori (matriu de categorització) que apareixen en altres estudis sobre la conceptualització de l'amistat a la infància.

D'altra banda, probablement gràcies al fet que l'entrevista ha estat flexible, i les preguntes no eren rígides, s'han pogut identificar noves dades que no encaixaven a la matriu de categorització preestablerta, de manera que aquesta informació s'ha organitzat i classificat en noves dimensions i categories emergents. Per tant, en l'anàlisi del contingut i la elaboració de categories s'ha fet ús també del mètode inductiu, de manera que hi ha hagut una combinació dels dos mètodes.

A continuació, s'exposen de manera concreta les dimensions, categories i subcategories que s'han utilitzat per a l'anàlisi dels resultats obtinguts.

Taula 4. Taula corresponent a la dimensió de la presa de consciència de l'amistat

DIMENSIONS	CATEGORIES	SUBCATEGORIES
PRESA DE CONSCIÈNCIA DE L'AMISTAT	Company provisional de joc	proximitat física
	Comprensió unilateral	ajuda unidireccional
		consciència del component psicològic
	Coordinació interessada	ajuda bidireccional
	Compromís mutu	comprensió mutua
		confiança

PRESA DE CONSCIÈNCIA DE L'AMISTAT	Durabilitat de l'amistat	momentània/provisional
		continua/estable
	Figura millor amic/a	necessitat del millor amic
	Importància a la companyia	
	Superació de l'avorriment	

Taula 5. Taula corresponent a les dimensions motiu de tria i motius de rebuig

MOTIU DE TRIA	Característiques físiques	
	Característiques psicològiques	comportament
		preferències en el joc
		sentit de l'humor
	Sexe	
Habilitats		
MOTIUS DE REBUIG	Agressivitat	
	Ignorància	

4.5. Consideracions ètiques

Durant tot el procés d'investigació s'han tingut en compte els aspectes ètics per a la protecció de les persones que hi participen, és per això que s'assegura el tractament de les dades personals d'acord amb la Llei Orgànica 15/1999 de protecció de dades de caràcter personal per protegir les llibertats i els drets fonamentals, així com el dret a la intimitat personal i familiar. Cal esmentar que la mostra de participants és conformada per infants, persones especialment vulnerables, motiu pel qual es mantindrà la confidencialitat i l'anonimat durant tot el procés d'investigació amb la finalitat única de complir els objectius acadèmics establerts. A més a més, s'ha facilitat un full d'informació als participants (veure Annex 2) i un full de consentiment informat (veure Annex 3).

5. RESULTATS

Taula 6. Resultats obtinguts categorització deductiva

DIMENSIONS	CATEGORIES	SUBCATEGORIES	EDATS	RESULTATS
Presca de consciència de l'amistat	Company provisional de joc	proximitat física	1a infància	Els infants d'edats més primerenques (3-4 anys) i d'edats més avançades (5-6 anys) consideren que la proximitat física és essencial, i la vinculen als episodis específics de joc pròxim .
			2a infància	Els infants d'edats escolars (7-12) han fet força referència a la proximitat física, vinculant-la més en termes quantitius (quantitat de temps compartit) i la no separació . (incondicionalitat quant a proximitat física).
	Comprensió unilateral	ajuda unidireccional	1a infància	Gairebé tots els infants d'edats més primerenques (3-4 anys) no esmenten l'ajuda , de manera que no la tenen en compte. No obstant això, en un infant de 3 anys s'ha identificat certa noció, ja que reconeix l'ajuda oferida per l'amic en el joc de construcció. D'altra banda, els infants d'edats més avançades (5-6 anys) sí que han mostrat principis d'ajuda unidireccional .
			2a infància	A partir d'edats primerenques de la segona infància (7-9 anys), l'ajuda unidireccional s'ha identificat explícitament , fent èmfasi a la satisfacció dels propis desitjos. No obstant això, en un infant de 9 anys no ha estat mencionada.
		consciència del component psicològic	1a infància	Gairebé tots els infants d'edats entre 3-6 anys, han focalitzat la descripció dels seus amics amb accions, atributs físics i materials , sense fer referència al component psicològic. No obstant això, un infant de 6 anys ha mencionat algun atribut psicològic.
			2a infància	La majoria dels infants d'aquesta etapa (7-12 anys) valoren dels seus amics tant atributs físics com els atributs psicològics , tot i que encara amb certa superficialitat.

Presa de consciència de l'amistat	Cooperació interessada	ajuda bidireccional	1a infància	Cap dels infants d'edats primerenques (3-6) ha contemplat l'ajuda bidireccional en l'amistat.
			2a infància	<p>Els infants d'edats primerenques (7-9 anys) han fet referència a l'ajuda mútua. No obstant això, alguns d'ells no l'han expressat en un primer moment, fins que no s'ha preguntat de manera directa.</p> <p>En canvi, els infants d'edats més avançades (11-12 anys), han mostrat una major profunditat en la comprensió de l'ajuda, considerant il·lògic concebre una amistat sense tenir en compte la reciprocitat.</p>
	Compromís mutu	comprensió mútua	1a infància	En cap dels infants de 3-6 s'ha identificat la comprensió entre amics.
			2a infància	<p>Els infants d'edats més primerenques (7-8), no han fet referència a la importància que el seu amic els compregui ni viceversa.</p> <p>Alguns dels infants d'edats més avançades (9-12 anys) ja identifiquen el suport emocional com un dels aspectes claus de l'amistat.</p>
		confiança	1a infància	Cap dels infants de 3-6 anys ha mostrat nocions que la confiança sigui significativa en una amistat.
			2a infància	<p>Els infants d'edats més primerenques (7-8) no han expressat la confiança com a característica essencial de l'amistat, ni tan sols l'han anomenada.</p> <p>En alguns infants d'edats més avançades, (a partir dels 9 anys, ja s'ha fet referència indirectament a la confiança, destacant l'explicació de confidències i problemes personals als amics, i no pas als coneguts.</p>

Presca de consciència de l'amistat	Durabilitat de l'amistat	momentània/provisional	1a infància	<p>Alguns infants d'edats més primerenques (3-4 anys), quan se'ls ha preguntat per la confiança que tenen respecte si les seves amistats perduraran al llarg dels anys, han dit que ho desconeixien. D'altra banda, un infant de 4 anys ha mostrat dubtes i ha fet referència que li agradaria continuar l'amistat.</p> <p>Els infants d'edats més avançades (5-6 anys), no saben si les seves amistats perdurarien.</p>
		continua/estable	2a infància	<p>La majoria d'infants en etapa escolar (7-12 anys), quan se'ls ha preguntat per la confiança que tenen respecte si les seves amistats perduraran al llarg dels anys, han donat una resposta afirmativa, justificant-se molt d'ells, amb el temps que porten sent amics.</p> <p>D'altra banda, d'altres han dubtat, marcant com a condicionant l'existència o no de conflicte.</p>
	Figura millor amic/a	necessitat del millor amic		<p>Gairebé tots els infants de la mostra han identificat la figura del millor amic. Tanmateix, un infant de 6 anys no ha identificat cap amic especial.</p> <p>-1a infància: Gairebé tots els infants d'edats primerenques (3-4 anys) i més avançades (5-6) consideren que és necessari per poder jugar molt. No obstant això, un infant de 6 anys ha destacat l'ajuda a solucionar problemes.</p> <p>-2a infància: Alguns infants majors (7-12 anys), han vinculat la necessitat del millor amic/a amb l'ajuda a la presa de decisions i la millora de l'estat d'ànim, quan no hi són els pares, i d'altres amb la companyia.</p>

Motiu de tria	Característiques físiques			<p align="center"><u>SEMBLANÇA</u></p> <p>-Característiques físiques: Alguns dels infants d'edats més primerenques (3-6), quan se'ls ha preguntat pel motiu de tria de l'amic, han fet referència a les característiques físiques (semblança en el tipus de vestimenta). No obstant això, un infant de 3 anys i 5 anys han destacat tant característiques físiques com psicològiques.</p> <p>-Característiques psicològiques: En canvi, els infants d'entre 7-12 anys han fet més referència a la similitud pel que fa a virtuts com ara la bondat, manera de comportar-se a l'escola, preferències en el joc i sentit de l'humor.</p> <p>-Sexe: Alguns infants d'edats més primerenques (3-4), han dit que han escollit al seu amic per semblança quant a sexe. En canvi, en edats més avançades, no s'ha destacat com a motiu de tria.</p> <p>-Habilitats: Molts infants d'etapa escolar (7-12) han fet èmfasi a la semblança en les habilitats (esports i activitats creatives, com la pintura).</p>
	Característiques psicològiques			
	Sexe			
	Habilitats			

Taula 7. Categories emergents de la presa de consciència de l'amistat

Presa de consciència de l'amistat	Importància a la companyia	Tant infants de la primera etapa (5-6 anys) com de la segona, han emfatitzat que un amic és qui els fa sentir acompanyats, i amb qui poden combatre la soledat.
	Superació de l'avorriment	Alguns infants d'edats compreses entre 7-12 anys han fet referència a la necessitat d'un amic per no avorrir-se.

Taula 8. Dimensió emergent

Motius de rebuig	Agressivitat	Alguns dels infants que es troben a la primera infància (3-6) han destacat que els seus amics són persones els quals no peguen, fent referència a l'agressivitat com a motiu de rebuig principal.
	Ignorància	En alguns infants d'edats més avançades (7-12 anys), s'ha detectat la intolerància a la ignorància entre els seus iguals, és a dir, valoren molt per ser amic d'algú, l'atenció rebuda.

6. DISCUSSIÓ

A continuació, s'exposen les discussions de l'estudi, amb la intenció de donar resposta a l'objectiu general i els objectius específics que se'n deriven, a partir de la comparació amb les aportacions teòriques sobre l'evolució de la conceptualització de l'amistat a la infància, amb les quals s'ha basat la investigació. En primer lloc, es comparen els resultats obtinguts sobre la presa de consciència de l'amistat seguint els estadis proposats per Selman i Shultz (1990), i la revisió bibliogràfica d'altres autors clàssics i més actuals com Furman i Bierman (1983); Damon (1988); Dunn (1993); Liberman et al (2019). Tot seguit, es discuteixen els resultats sobre la dimensió motiu de tria i per últim, s'argumenten les dimensions i categories emergents en aquest estudi.

a) Presa de consciència de l'amistat

-Company provisional de joc

Les respostes obtingudes de tots els infants preescolars (3-6 anys) de la mostra quan se'ls pregunta que conceptualitzin un amic, indiquen que donen molta importància a la proximitat física, així doncs concorda amb les aportacions de la teoria de Selman et al. (1990), concretament sobre l'estadi 0 ("company provisional de joc"). Tant en infants d'edats més primerenques (3-4), com en infants d'edats més avançades (5-6), la proximitat física s'ha vinculat molt amb els episodis específics de joc pròxim.

Algunes respostes en els quals es pot contemplar això: Què és important per a tu en una amistat? *"Estar juntes i passar-s'ho bé"* (nena de 3 anys). També en preguntar "De totes les amigues que m'has dit, creus que continuaran sent les teves amigues durant molt de temps?" *"No, perquè et dic una cosa que és molt trista, l'Emma s'ha mudat a un país, ja no podrem jugar a l'aranya peluda."* (nena de 5 anys), afirmació que mostra que pot aparèixer malestar quan hi ha una separació física entre amics preescolars, doncs es reforça la idea que la proximitat física pren molt de valor, però encara de manera superficial, perquè el que provoca malestar és la impossibilitat de jugar plegats.

En canvi, s'ha vist que en edats més avançades (7-12), aquesta s'entén amb una major complexitat perquè s'ha associat més a la quantitat de temps compartit i la no separació, en el sentit de "no ruptura de la proximitat", això es pot veure reflectit en les respostes següents

“Un amic per mi és que pot ser molt amic teu i pot estar tota l’estona amb tu i mai se separa de mi”(nena de 7 anys), *“Els meus amics són persones que estan molt a prop meu, no se separen de mi i juguem molt més.* (nen de 8 anys). Per tant, amb relació a la teoria de Selman et al (1990), malgrat que situa aquestes franges d’edat entre els estadis I (“Comprensió unilateral”) i II (“Cooperació interessada”), i ambdós estadis no incloguin la subcategoria de la proximitat física, s’ha vist que molts infants d’aquestes edats de la mostra del present estudi, la tenen considerablement en compte. Tot plegat, ens porta a plantejar-nos si és que les generacions actuals consideren essencial la proximitat física en edats més avançades, implicant en certa manera cert grau de dependència emocional.

D’altra banda, amb relació a les aportacions teòriques més actuals sobre la proximitat física, s’han trobat coincidències respecte al fet que en edats molt primerenques (3-5 anys), ja és un indicador d’amistat, tal com afirmen Liberman i Shaw (2019). A més, Liberman et al. (2019) afirmen que els infants al voltant dels sis anys, ja tenen clara la diferenciació entre escollir jugar amb algú i ser assignat per seure al costat d’algú, és a dir, són capaços de distingir la proximitat basada en l’elecció i la proximitat per casualitat.

En canvi, amb els resultats obtinguts del present estudi, no podem afirmar que els més petits diferenciïn entre aquests dos tipus de proximitat. No obstant això, hauríem de considerar que probablement el tipus de preguntes formulades i el mètode utilitzat (entrevista) ha pogut dificultar (sobretot en edats més primerenques), explorar-ho en profunditat.

-Comprensió unilateral

Quant a la comprensió unilateral de l’amistat, els resultats obtinguts confirmen que els infants preescolars d’edats més primerenques (3 i 4 anys), no fan referència a l’acció de l’ajuda, en descriure a l’amic ni tampoc quan se’ls pregunta pel més significatiu de l’amistat, fet que coincideix amb les afirmacions proposades per Selman et al. (1990), vers aquest estadi.

No obstant això, en un infant d’aquestes edats, s’ha identificat aquesta subcategoria, davant la pregunta “per què vas voler ser el seu amic/a?” *“Perquè m’ajudava a construir torres”*(nena de 3 anys), fet que podria indicar que en edats més primerenques ja es poden donar certes nocions d’ajuda unidireccional tal com Liberman et al. (2019) també van trobar en el seu estudi.

Tot i aquesta excepció, en la mostra analitzada no apareix la referència de l'ajuda fins a edats més avançades, així que, caldrien més estudis per veure si es confirma l'aparició de la noció d'ajuda en edats primerenques. En un infant de cinc anys s'ha identificat certa noció d'ajuda, en les respostes següents: *“Si jo un dia em faig mal a la cama i tinc mulettes i sem cau una joguina que tinc a la mà, m'ho haurien de recollir, i si altres nens ho tiren a la brossa, jo ploro, i ja està, les meves amigues m'ho traurien”*. “T'ajudarien a recuperar la joguina? *“Sí”*. (nena 5 anys).

Concretament, a partir dels set anys és quan s'ha trobat una identificació més explícita de l'ajuda. Per exemple, davant la pregunta que és per tu un amic?, es dona la resposta següent: *“Una persona que juga amb mi i m'ajuda”*(nen 7 anys). Altres respostes que ressalten que la confiança és entesa a partir d'accions que realitzen els amics i satisfan la voluntat, intencions i desitjos propis (Selman et al.,1990), davant la pregunta “Què és el que més t'agrada que facin els teus amics”?, són per exemple, les següents: *“Que vinguin al meu cumple, quan els invito.”*(nen 7 anys), així com *“Que juguin amb mi, em diverteixin i em cuidin.”*(nen 8 anys). Cal destacar que en un infant de nou anys, l'ajuda no ha estat mencionada, cosa que no coincideix amb els estudis anteriors.

Paral·lelament, pel que fa a la consciència del component psicològic, s'ha observat que gairebé tots els infants d'edats compreses entre 3 i 6 anys, han utilitzat accions, atributs físics i materials per descriure als seus amics, sense mencionar cap atribut psicològic. Algunes respostes d'infants que reflecteixen aquesta valoració més superficial són: *“Són guapes”*(nena 4 anys), *“La Ingrid té el cabell marró i té una coleta”*. (nena 5 anys). Cal destacar que s'ha donat una excepció en un infant de sis anys, qui ha inclòs en la descripció trets de personalitat, que evidencien la presa de consciència progressiva del component psicològic: *“El Jan és amable, mogut i una miqueta trapella.”*(nen 6 anys).

Així doncs, els resultats obtinguts coincideixen força amb les idees d'autors com Damon (1977), Youniss i Volpe (1978) i Hartup (1983), que defensen que els infants preescolars valoren dels seus amics els atributs físics, en canvi, en l'etapa escolar ja predominen els atributs psicològics, com es pot contemplar en la resposta següent: *“L'Ona és una mica baixeta, té el cabell castany, té els ulls marrons, és simpàtica i intenta ajudar.”*(nena 9 anys).

Tot plegat, coincideix amb la descripció que fa Selman et al. (1990) respecte que en aquest estadi, es presenta la capacitat de diferenciar entre el que és observable i les característiques psicològiques.

Malgrat que, els infants que es troben a la segona infància (7-12 anys), mencionen atributs psicològics, també li donen força importància als atributs físics, a les accions i a l'intercanvi d'atributs materials. Tot plegat, es reflecteix en la resposta següent: *“La Noa com és una amiga molt bona, pues jo li donaria un regal.”*(nena 7 anys). Aquesta resposta comporta la presa de consciència d'atributs psicològics en l'amic, però alhora, denota una comprensió de la subjectivitat pobra, ja que es fa una lectura mitjançant accions superficials, emfatitzant l'intercanvi d'objectes materials (un regal), fet que demostra el predomini encara d'un pensament unilateral. (Selman et al., 1990.)

-Cooperació interessada

Amb relació a l'estadi de cooperació interessada, els infants d'edats preescolars de la mostra no han fet cap referència a l'ajuda mútua, resultats que concorden amb les troballes de Selman et al. (1990). L'ajuda mútua no apareix fins als set anys, com es pot observar en les respostes següents: *“Que quan es caigui ajudar-lo, si està trist fer que es torni content jugant amb ell o fent-li bromes, si veig que s'ha fet mal jugant a algun joc, dir-li que s'aixequi i que si vol jugar amb mi.”* *“Estaria bé que quan caigués jo, m'ajudes a mi, o al revés, si es cau ell, jo l'ajudo”*. (nen 8 anys). Tot i que cal destacar que alguns d'aquests infants, a priori no han mencionat l'ajuda bidireccional, afirmant-la quan se'ls ha preguntat de manera més directa.

També, es pot afirmar que els infants d'edats més avançades (11, 12 anys) són els que tenen una visió més profunda de la direccionalitat en l'ajuda, destacant especialment el suport emocional i fins i tot, un infant ha expressat explícitament la il·lògica de concebre una amistat sense que sigui recíproca, *“Que els dos siguin amics, perquè si un ho és i l'altre no, no té sentit, perquè llavors tu li aportes amistat a ell i carinyo, i, en canvi, tu no reps res i al final...”* (nen 12 anys).

-Compromís mutu

En relació a l'estadi de compromís mutu, el qual inclou la confiança com el més essencial, es pot afirmar que en l'etapa preescolar no es contempla. Tanmateix, els infants d'edats més primerenques de la segona infància (7-9) no han considerat important en una amistat l'explicació de confidències i l'expressió emocional sobre qüestions personals que no compartirien probablement amb ningú més. (Selman et al.,1990). De manera que segons els resultats obtinguts a la mostra, no es podria afirmar la hipòtesi d'autors més actuals, que defensa que aproximadament als sis anys, el fet de compartir secrets ja es caracteritza per ser un millor indicador d'amistat que no pas altres tipus d'intercanvi. (Lieberman & Shaw, 2018).

En canvi, a les edats més avançades (a partir dels 9 anys), sí que es dona un reconeixement de les confidències com a quelcom significant en l'amistat, així com un major grau de compromís en la relació, veient-se reflectit per exemple, en la resposta següent: *“Un amic és algú que està al teu costat, en els moments bons i dolents, et dona suport, mai pensarà res dolent sobre tu, et creuran, li pots explicar secrets i no tindran prejudicis.”*(nen 11 anys). Així doncs, en el present estudi la concepció sobre el compromís mutu sorgeix a partir dels vuit anys tal com han trobat Selman et al. (1990).

-Durabilitat de l'amistat:

Quant a la durabilitat de l'amistat es podria dir que s'ha contemplat certa tendència a què els infants que se situen a la primera etapa considerin les seves amistats com a momentànies o provisionals, a diferència dels infants que es troben a l'etapa posterior, els quals han mostrat una major confiança a la continuïtat dels vincles establerts. Davant la pregunta “Creus que seguiran sent els teus amics durant molt de temps?”, la resposta més repetida en els infants preescolars ha estat “no ho sé”, a diferència d'edats més avançades, els quals majoritàriament han mostrat força convenciment vers l'estabilitat, utilitzant com a argument la quantitat d'anys que porten sent amics, com es pot reflectir en la resposta següent: *“Sí, perquè amb l'Ona porto des de P-3 i encara seguim anant a la mateixa classe”*(nena 9 anys). Cal destacar que d'altres han mostrat cert dubte fent referència a la presència o no de conflicte, com per exemple *“Bueno, depèn si s'enfaden”* (nen 9 anys).

Tot plegat, coincideix amb la idea que a mesura que progressa el seu desenvolupament, els infants comencen a associar l'amistat amb termes d'estabilitat, deixant enrere la provisionalitat, i emfatitzant la promesa de futura activitat. (Harris, 1998, 2000; Hay et al., 2004). No obstant això, en un dels infants participants de l'estudi de quatre anys, s'ha identificat dubte i desig de mantenir l'amistat, com es pot veure en la resposta següent: *“No ho sé encara, però crec que potser si, m'agradaria molt...”* (nena 4 anys).

Aquesta excepció trobada, comporta a qüestionar-se si pot existir certa comprensió i s'atorga importància a la continuïtat de l'amistat en edats més primerenques, tal com han plantejat autors més actuals com Beazidou i Botsoglou (2016), que defensen que a la primera infància ja es dona la oportunitat per a formar relacions interpersonals d'una certa estabilitat, tenint en compte que ja existeix la capacitat de diferenciar entre amics, companys de joc i companys desaparebutos. Seria interessant, per tant, investigar més sobre aquest punt per veure si hi ha un canvi de tendència vers la comprensió de l'amistat com una relació estable, en infants més petits.

-Figura millor amic/a:

Quant a la figura del millor amic/a, tant els infants més petits (1a infància) com els d'edats més avançades (2a infància), l'han identificada, però sí que s'han detectat algunes incongruències en alguns dels infants més petits (una nena de tres i una nena de quatre anys), ja que quan es va preguntar que anomenessin a tots els seus amics, no van incloure a la persona que van identificar posteriorment com a millor amic/a, fet que es pot relacionar amb la concepció de la durabilitat de l'amistat (més momentània i provisional).

També, quan se'ls ha preguntat per la necessitat d'aquesta figura, s'han observat diferències, en edats més primerenques, s'ha vinculat més a un augment del temps de joc compartit, en canvi, en edats més avançades (7-12 anys), s'ha destacat l'ajuda tant en la millora de l'estat d'ànim, la companyia, i fins i tot en els últims anys de la segona infància s'ha mencionat l'ajuda en la presa de decisions, *“Potser hi ha coses que no estan a “l'alcance”, per exemple, escollir coses de classe o ajudar-te a prendre decisions, fer-me sentir millor quan no estan els pares, o si tens algun problema familiar, t'ajuden.”* (nen 12 anys). *“El meu millor amic m'ajuda a sentir-me millor en les inseguretats, em defensa i sento que tinc a algú a part de la família.”*(nen 11 anys).

No obstant això, convé destacar que un nen de sis anys, va afirmar: *“Es necessita un millor amic per solucionar els problemes”*, així com una nena de tres anys va fer referència a un component més íntim: *“Per dir-se coses boniques”*. Amb relació a la implicació del millor amic a la resolució de conflictes, podria concordar amb el plantejament dels autors Vasta et al.(1996), els quals defensen que els amics íntims actuen d’agents de protecció quan les relacions familiars son tenses o quan es tenen problemes amb la resta de companys de classe.

b) Motiu de tria

Quant al motiu de tria, s’han identificat diferències significatives entre els infants d’edats més primerenques amb els infants que es troben a l’etapa escolar, amb relació a la variable de la semblança. Els infants d’entre tres i sis han considerat com a factor important la semblança vers característiques físiques i el comportament, per escollir a un amic/a entre els seus iguals.

Davant la pregunta per què vas voler ser el seu amic/a?, algunes respostes han estat les següents: *“Perquè el dia que la vaig conèixer, les dues portàvem vestit.”* (nena 5 anys), *“Perquè era guapa com jo.”*(nena 3 anys). En altres infants, també s’ha pogut apreciar la semblança vers el sexe, per exemple amb la resposta següent: *“Perquè era una nena.”* (nena 4 anys).

També, alguns infants han destacat característiques psicològiques, com el tipus de comportament a l’escola, *“Perquè la Clara no fa coses dolentes com els altres, no treu la llengua, i a les dos ens agrada jugar a peluqueras.* (nena, 5 anys). Per tant, a partir dels resultats obtinguts, es poden confirmar les afirmacions d’Escobedo et al. (2012), vers la valoració de la semblança en sexe i comportament, en l’etapa preescolar. D’altra banda, cap dels preescolars de la mostra analitzada ha mencionat el fet de pertànyer a la mateixa ètnia, la participació activa i un nivell cognitiu favorable, tal com afirmen els estudis d’autors com Coplan & Arbeau (2009), Howes (2009) & Rubin et al. (2006).

En canvi, els infants d’entre set i dotze anys, no han mencionat com a motiu de tria la semblança en les característiques físiques, sinó que s’han focalitzat sobretot amb el tipus de conducta a l’escola, les preferències en el joc i el sentit de l’humor. (característiques

psicològiques.) La referència a la semblança a aquestes característiques, s'ha vist reflectit per exemple en: *“Vaig voler ser el seu amic perquè era molt graciós, ens feien gràcia les mateixes tonteries.”* (nen 11 anys).

Així doncs, a partir dels resultats obtinguts, es poden confirmar alguns aspectes que Egido et al. (2008), menciona respecte a la similitud en l'etapa escolar, tal com diu ja no es basa només en característiques físiques, sinó que es tenen en compte les característiques psicològiques, com “l'humor, el nivell d'intel·ligència, la cortesia, la sensibilitat, la sociabilitat, la conducta antisocial i prosocial, la timidesa, l'estil i la complexitat del joc, la motivació, el rendiment acadèmic i l'acceptació del grup.” (Egido et al., 2008, p.58). A més, es pot confirmar tal com va afirmar Park et al. (1993), que les preferències compartides són també un factor influent en la formació d'amistats, a la segona infància.

Per últim, cal destacar que a la segona etapa, sobretot s'ha repetit la semblança en les habilitats (esports, activitats creatives com el dibuix...), com s'ha vist en les respostes següents: *“Perquè a bàsquet era casi tant bo jugador com jo, sabem fer casi les mateixes coses, sabem fer vots per darrere, davant, triples, en canvi els altres ho intenten.”*(nen 8 anys). *“L'any passat, la profe ens va dir que erem de les més bones de la classe dibuixant, i a partir d'aquí vam començar a parlar.”* (nena 9 anys).

c) Dimensions i categories emergents

A més de les categories explorades a la presa de consciència de l'amistat, s'han identificat algunes d'emergents que podrien englobar-se en aquesta dimensió, com la importància de la companyia i la superació de l'avorriment. En primer lloc, ha coincidit que tant infants que es troben en els últims anys de la primera etapa (5-6 anys), com la segona, han emfatitzat el fet de sentir-se acompanyats, insistint en l'evitació del sentiment de la soledat, quan se'ls ha preguntat que té de diferent un amic respecte a la resta de companys, algunes respostes han estat les següents: *“Que quan estic amb els meus amics a l'hora de jugar un joc no estic solet”.*(nen 6 anys), *“Que podem estar junts i no estàs sol tots els dies.* (nena 7 anys); *“Que amb les meves amigues tinc companyia i sempre estan amb mi.”* (nena 9 anys).

Tot plegat, em porta a reflexionar si aquestes afirmacions dels infants podrien denotar por als sentiments de soledat, i fins i tot certa dependència emocional. Segons Casas (2020), la principal experiència d'un infant amb la soledat té a veure amb el fet de sentir-se apartat del seu grup de pertinença, tenint en compte que des d'edats primerenques es va construint aquest sentiment d'identitat social, i conseqüentment, percebre la manca de suport social ja suposa molta angoixa. Així doncs, el fet que hagi aparegut aquesta categoria emergent implica qüestionar-se si les noves generacions d'infants podrien tenir més sensibilitat a la soledat.

A més, alguns infants que es troben a l'etapa escolar han mencionat la superació de l'avorriment com una característica important en una amistat, en preguntar per què es necessita a un amic. Això es reflecteix amb aquest tipus d'afirmacions: *“Per divertir-me, si no tingués amics, llavors estaria avorrit tot el dia, no podria jugar , ningú em faria bromes, no podria riure , bueno, podria riure però seria una risa falsa, perquè ningú m’hauria fet riure.”* (nen 8 anys). Això implica qüestionar-se si els infants actuals podrien ser menys tolerants a l'avorriment, influïts en gran part, per la societat actual a la qual es troben immersos, en la qual és habitual la hiperestimulació i la cerca de recompenses instantànies.

D'altra banda, han sorgit dues categories incloses en una dimensió emergent, els motius de rebuig. S'ha identificat que alguns infants d'edats preescolars, han fet referència a l'agressivitat com a diferenciació significant entre aquelles persones les quals consideren amics/es amb les que no, veient-se reflectit en les respostes següents: *“Que els meus amics no em peguen”*(nena 5 anys), *“Que no em fan burles, i mai em peguen”* (nen 6 anys). En canvi, en edats més avançades (7-12 anys), s'ha detectat que per considerar a algú com a amic consideren essencial que els prestin atenció, molestant-los molt la ignorància entre els seus iguals. Això es reflecteix en les respostes següents: *“Una nena que es diu Júlia té diferència entre la Noa, perquè tot el rato quan li dic alguna cosa no em mira, i m'enfado perquè estem perdent el temps.”*(nena 7 anys), *“Els que no són els meus amics no es preocupen per mi, no els hi interessa la meva vida.”*(nen 12 anys).

7. CONCLUSIONS

7.1. Conclusions generals

En primer lloc, realitzar aquest estudi m'ha permès ampliar els meus coneixements vers les relacions d'amistat, concretat a un àmbit de la psicologia que m'incita a voler conèixer més, que és la Psicologia en les primeres etapes del Desenvolupament.

A partir de la revisió bibliogràfica i sobretot amb l'experiència de treball de camp, que s'ha caracteritzat per endinsar-me en rol d'entrevistadora a infants, puc afirmar que he assolit l'objectiu general plantejat en el meu Treball de Fi de Grau, que ha estat comprendre com evoluciona la conceptualització i el grau d'importància que s'atorga a les relacions d'amistat al llarg de la infància.

He pogut ser més conscient que l'evolució en cadascun dels blocs que configuren la presa de consciència de l'amistat a la infància, és més complexa del que pensava. No es limita exclusivament al canvi d'un estadi a l'altre, sinó que es tracta d'un procés que inclou matisos i ambigüitats, així com s'han de considerar les diferències individuals com a factors influents en el progrés d'aquesta conceptualització.

No obstant això, és cert que si fem una visió general dels resultats obtinguts a la mostra, sí que es poden apreciar força coincidències amb cadascun dels estadis proposats per Selman et al. (1990), pel que fa a les franges d'edat, especialment en certes categories que representen un "salt" més evident. Com s'ha vist per exemple, a la importància atorgada al component psicològic, a l'hora de valorar els amics, on s'ha identificat que a la primera etapa de la infància majoritàriament no es té en compte, a diferència de l'etapa posterior.

Altres nocions les quals es podria dir que s'ha observat d'una manera més marcada la distinció entre la primera infància i la segona, és la comprensió de la confiança, i la intimitat, molt vinculada als canvis en les prioritats dels infants. És a dir, en edats preescolars cap infant ha donat importància a la comunicació, ja que el que valoren més de l'amistat és gaudir de les experiències de joc. Trobo convenient esmentar que em va semblar curiós com alguns d'aquests, se sorprenien quan els preguntava si s'explicaven secrets o parlaven molt,

negant-ho, com si fos quelcom que no identifiquessin com a significatiu en l'amistat, en altres paraules, com si en els seus esquemes mentals no s'hagués consolidat aquesta necessitat d'intercanvi d'informació entre els iguals.

D'altra banda, s'ha vist que hi ha algunes categories emmarcades en determinats estadis que han quedat més difuses i solapades. Sobretot en infants d'edats més avançades (7-12 anys), hi ha hagut una tendència a presentar nocions pròpiament clares de l'estadi II: ajuda bidireccional, però alhora, no havien deixat enrere certes característiques pròpies de l'estadi anterior (estadi I: comprensió unilateral), de manera que "l'encasellament" a determinats estadis, en alguns casos ha quedat una mica desdibuixat. Tot plegat, reforça la idea que els canvis en la conceptualització de l'amistat són graduals, i que la variable edat no és tan determinant.

Amb relació a les aportacions d'autors més actuals, podríem dir que sí que s'han identificat casos d'infants que presentaven nocions de l'amistat més avançades, en comparació al que afirmen les investigacions més clàssiques, com ara la possibilitat d'establir relacions d'amistat amb un cert grau d'estabilitat en edats primerenques de l'etapa preescolar, així com la comprensió de l'ajuda unidireccional abans dels cinc anys.

Quant a l'objectiu específic d'aprofundir en la figura del millor amic/a, identificant si hi ha diferències entre la primera infància i la segona infància, s'ha pogut confirmar que la distinció és prou significativa, quant a les percepcions de necessitat d'aquesta figura. A partir de la segona etapa, és quan sembla que l'amic íntim pren més importància com a factor protector, sobretot en l'ajuda a la resolució de problemes personals i interpersonal.

Finalment, pel que fa a l'objectiu específic de conèixer com varien els motius de tria dels amics a mesura que els infants creixen, s'ha pogut concloure que estan molt vinculats amb la consciència del component psicològic, per això, els motius de tria dels preescolars es caracteritzen per ser més superficials, i els d'edats més avançades, ja cerquen la compatibilitat en termes més complexos.

7.2. Limitacions i proposta de millora

Pel que fa a les limitacions de l'estudi, en primer lloc, trobem la dificultat d'accés a una mostra més àmplia, tenint en compte que els participants són infants, i m'ha costat més accedir a aquests, especialment, els infants d'edats més primerenques (3-4 anys). Amb una mida de mostra més gran, els resultats obtinguts i les conclusions haurien pogut ser més generalitzables.

A més, amb relació a aquesta franja d'edat, m'he trobat amb alguns casos en els quals els infants es mostraven molt tímids, o bé no responien exactament al que se'ls demanava, de manera que m'ha costat més extreure aquella informació més rellevant pels objectius plantejats.

Crec convenient esmentar que malgrat l'instrument emprat (entrevista) és adient per a desenvolupar un anàlisi qualitatiu per a donar resposta als objectius plantejats, tenint en compte que les investigacions més clàssiques sobre aquest tema s'han realitzat amb aquest mètode, hi ha certs aspectes, (com per exemple, la proximitat per elecció o casualitat) que han plantejat autors més actuals, amb els quals no s'ha pogut aprofundir, ja que aquests han utilitzat un instrument de recollida de dades quantitatives, que han mostrat resultats diferents.

Quant a les possibles futures línies de treball, seria oportú incorporar el punt de vista tant dels progenitors dels infants, com l'experiència de professionals de l'educació infantil i primària, amb la finalitat d'obtenir una visió més àmplia sobre els canvis progressius que es van produint entorn la conceptualització i la importància que s'atorga a l'amistat en aquesta etapa. D'aquesta manera, es podria aprofundir i captar amb més precisió determinats canvis sobre la noció de l'amistat que a alguns infants els pot costar fins i tot de reconèixer en ells mateixos.

També seria convenient indagar en el conflicte, una dimensió estretament vinculada en el tema d'estudi, i que no es pot deixar al marge de les relacions d'amistat, ja que des d'edats primerenques hi és present, alhora que evoluciona la concepció de l'amistat, també es produeixen canvis en la manera d'entendre i resoldre els conflictes entre iguals. Així doncs, una altra línia futura d'investigació, seria incloure en l'estudi l'anàlisi dels dos components que conformen l'amistat, l'afecció positiva i també les escaramusses, indagant en els motius de conflicte i el maneig d'aquest en cadascuna de les etapes de la infància.

D'altra banda, seria interessant complementar els instruments qualitius (entrevistes), amb d'altres de quantitius per estudiar les associacions de la qualitat de l'amistat a la infància, amb relació a variables com la percepció de la soledat, l'autoestima, la resiliència i el compromís escolar, per aprofundir en l'impacte que té l'amistat en aquesta etapa.

Concretament, explorar la percepció de soledat dels infants, és especialment rellevant, tenint en compte que segons l'enquesta "*Parlen els nens i nenes*": *el benestar subjectiu de la infància a Barcelona*" (2016), el 26,5% d'infants d'entre 10 a 12 anys, va afirmar que no tenia suficients amistats, i com s'ha mencionat, en el present estudi molts infants han vinculat la necessitat de tenir amics per no sentir-se mai sols i sentir-se sempre acompanyats. Per tant, una proposta de millora seria explorar la dimensió de la percepció de la soledat en els infants per entendre d'on prové la necessitat de l'amic per no sentir-se sol, si d'un problema individual, d'un problema familiar o un problema social? (Casas, 2020).

Finalment, tenint en compte que alguns dels infants del present estudi han considerat que sense amics estarien molt avorrits, seria convenient aprofundir en la comprensió de l'amistat com a superació de l'avorriment, que en certa manera es podria vincular amb la por a la soledat. Aquestes obertures plantejades poden ajudar a l'inici de futures investigacions, amb l'objectiu de comprovar si podrien estar sorgint noves concepcions sobre la presa de consciència de l'amistat, en les generacions actuals d'infants.

8. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Afshordi, N., & Liberman, Z. (2021). Keeping friends in mind: Development of friendship concepts in early childhood. *Social Development, 30*(2), 331-342.

Ahn, J. (2011). “You’re my friend today, but not tomorrow”: Learning to be friends among young US middle-class children. *American Ethnologist, 38*(2), 294-306.

Ajuntament Barcelona. (n.d). Soledat en infants i adolescents. Barcelona Contra la Soledat. Recuperat de <https://ajuntament.barcelona.cat/dretssocials/ca/bcn-contra-soledat/observatori-de-la-soledat-barcelona/soledat-en-infants-i-adolescents-barcelona>

Bagwell, C. L. (2004). Amistats, xarxes entre iguals i comportaments antisocials.

Beazidou, E., & Botsoglou, K. (2016). Peer acceptance and friendship in early childhood: The conceptual distinctions between them. *Early Child Development and Care, 186*(10), 1615– 1631.

Casas, F. (2020). La soledat en infants i adolescents. *Revista Catalana de Pedagogia, 5*(3), 139-15. Recuperat de <https://ajuntament.barcelona.cat/dretssocials/sites/default/files/arxius-document/soledat-article-ferran-casas-soledat-infants.pdf>

Coelho, L., Torres, N., Fernandes, C., & Santos, A. J. (2017). Quality of play, social acceptance and reciprocal friendship in preschool children. *European Early Childhood Education Research Journal 25*(6), 812-823. <https://doi.org/10.1080/1350293X.2017.1380879>

Coplan, R. J., & Arbeau, K. A. (2009). Peer interactions and play in early childhood. In K. H. Rubin, W. M. Bukowski, & B. Laursen (Eds.), *Handbook of peer interactions, relationships, and groups* (pp. 143–161). New York, NY: The Guilford Press.

Correa, M. R., & González, P. (2002). Evolución del concepto de amistad en niños de cuatro a doce años. In *Anales de la Universidad Metropolitana* (Vol. 2, No. 2, pp. 175-189). Universidad Metropolitana.

Daniels, T., Quigley, D., Menard, L., & Spence, L. (2010). "My best friend always did and still does betray me constantly": Examining relational and physical victimization within a dyadic friendship context. *Canadian Journal of School Psychology*, 25(1), 70–83

Egido, B. D., & Felipe, A. C. (2008). Desarrollo social y emocional. *Psicología del desarrollo: desde la infancia a la vejez* (pp. 35-66). McGraw-Hill.

Eivers, A. R., Brendgen, M., Vitaro, F., & Borge, A. I. (2012). Concurrent and longitudinal links between children's and their friends' antisocial and prosocial behavior in preschool. *Early Childhood Research Quarterly*, 27(1), 137–146

Escobedo, D. L., Martín, G. M., Pérez, A. D. D., González, C. R., & Encinas, A. M. (2012). Concepciones acerca de la amistad: Un estudio exploratorio con niños españoles e inmigrantes afincados en la Comunidad de Madrid. *International Journal of Developmental and Educational Psychology*, 2(1), 293-301.

Feldman, R.S. (2008). Desarrollo Social y de la Personalidad en el período preescolar: Amigos y familia: la vida social de los preescolares. *Desarrollo en la infancia*. (pp.271).

Feldman, R.S. (2008). Desarrollo Social y de la Personalidad en la niñez intermedia: establecimiento de amistades en la infancia intermedia. *Desarrollo en la infancia*. (pp.361-364).

Fuentes, M.J (1999). Los grupos, las interacciones entre compañeros y las relaciones de amistad en la infancia y la adolescencia. *Desarrollo afectivo y social*. (pp.151-180).

Fuentes Rebollo, M. J.; & Melero Zabal, M. (1992). Las amistades infantiles: desarrollo, funciones y pautas de intervención en la escuela. *Revista Investigación en la Escuela*, 16, 55-67.

Furman, W., & Bierman, K. L. (1983). Developmental changes in young children's conceptions of friendship. *Child Development*, 54(3), 549.

Greco, C. (2019). ¿Cómo es un mejor amigo o mejor amiga? Características de los vínculos de amistad en niños y niñas de Argentina. *Actualidades en Psicología*, 33(126), 69-82.

Gummerum, M., & Keller, M. (2008). Affection, virtue, pleasure, and profit: Developing an understanding of friendship closeness and intimacy in western and Asian societies. *International Journal of Behavioral Development*, 32(3), 218-231.

Ibarra, E. & Jacobo, H. (2017). La evolución de la concepción de amistad a través del concepto de compañero y amigo y la trayectoria del autoconcepto social durante la adolescencia. *Revista de Educación y Desarrollo*, 42, 13-23. Recuperado de: http://www.cucs.udg.mx/revistas/edu_desarrollo/anteriores/42/42_Ibarra.pdf

León, E., & Montero, I. (2015). La investigación cualitativa en psicología: consideraciones metodológicas. *Revista de Psicología*, 13(26), 37-57.

Levin, E. (2022). *La amistad en las infancias: Una experiencia fundante* (Vol. 77). Noveduc.

Liberman, Z., & Shaw, A. (2018). Secret to friendship: Children make inferences about friendship based on secret sharing. *Developmental Psychology*, 54, 2139-2151. <https://doi.org/10.1037/dev0000603>

Rebollo, M. J. F. (2001). Los grupos, las interacciones entre compañeros y las relaciones de amistad en la infancia y adolescencia. In *Desarrollo afectivo y social* (pp. 151-180). Pirámide.

Requena, F. (1994). Amigos y redes sociales. Elementos para una sociología de la amistad. Madrid: Siglo XXI

Resett, S. A., Rodríguez, L. M., & Moreno, J. E. (2013). Evaluación de la calidad de la amistad en niños argentinos.

Rubin, Z. (1985). *Amistades infantiles* (Vol. 13). Ediciones Morata.

Selman, R. L., & Schultz, L. H. (1990). Fer-se amic en la joventut: *Teoria del desenvolupament i teràpia de parella*. (pp. 9-16)

Vasta, R.; Haith, M. y Miller, S. (1996). *Psicología infantil*. Barcelona: Ariel.

Vespo, J. E., & Caplan, M. (1993). Comportament de conflicte diferencial dels preescolars amb amics i coneguts. *Educació Primerenca i Desenvolupament*, 4(1), 45-53.

Zaccagnini, J. (2010). Amistad y bienestar psicológico: el papel de los “amigos c”. *Encuentros en Psicología Social*, 5(1) 63–72.

ANNEXOS

Annex 1. Guió entrevista semiestructurada sobre la conceptualització de l'amistat.

Comprensió del concepte amic i importància que s'atorga:

CATEGORIES PRINCIPALS:

- l'amistat valorada per la **proximitat física**

- l'amistat valorada pel **company de joc**

- l'amistat valorada per **atributs físics**

- l'amistat valorada per **atributs psicològics**

- l'amistat com a **ajuda unidireccional**

- l'amistat com a **cooperació recíproca:**

- l'amistat com a **compromís mutu**

ÍTEMS

- **Ítem 1:** Què és per tu un amic?
- **Ítem 2:** Com es diuen els teus amics? Com són?
- **Ítem 3:** Què fas quan estàs amb els teus amics?
- **Ítem 4:** Què tenen de diferent els nens/nenes que són els teus amics amb els que no?
- **Ítem 5:** Creus que seguiran sent els teus amics durant molt de temps?
- **Ítem 6:** Què creus que és important en una amistat?
- **Ítem 7:** Què és el que més t'agrada que facin els teus amics?

Aparició figura millor amic/a:

ÍTEMS:

- **Ítem 1:** Tens un amic/a especial (millor amic/a)? (Sí/No)
- **Ítem 2:** Què és per tu un millor amic/a? Com és?
- **Ítem 3:** En cas que sí, com sabeu que sou millors amics?
- **Ítem 4:** Per què creus que es necessita un millor amic?
- **Ítem 5:** Amb què creus que et pot ajudar? Et pot ajudar quan els altres nens/es s'enriuen de tu/ et molesten? Com t'ajuda?

Motiu de tria (motiu d'acceptació/ preferència) (origen de la formació d'amistat)

(diferències en funció a determinades categories: sexe, edat, semblança, atributs físics psicològics...)

ÍTEMS:

- **Ítem 1:** Com us va fer amics?
- **Ítem 2:** Per què vas voler ser el seu amic/a?
- **Ítem 3:** Creus que els teus amics són molt iguals o molt diferents a tu? (Quant a gustos, tipus de comportament, personalitat, físic...)

Annex 2. Full d'informació pels participants de l'estudi

-Títol de l'estudi: Anàlisi de l'evolució de la conceptualització i importància de l'amistat al llarg de la infància

-Investigador: Marina Salido Martí

-Contacte: marina.salido.marti1@gmail.com

-Centre: Universitat de Vic- Universitat Central de Catalunya (UVIC-UCC)

1. Introducció

Em dirigeixo a vostès per informar-los sobre un estudi de recerca vinculat al Treball de Final de Grau de Psicologia de la Universitat de Vic- Universitat Central de Catalunya, realitzat per l'estudiant Marina Salido.

El propòsit és que rebeu tota la informació necessària per a prendre la decisió que els vostres fills/es participin en aquest estudi. Per tant, us demano que llegiu amb atenció aquest document, amb el dret a consultar els dubtes que puguin sorgir en qualsevol moment.

2. Participació voluntària

La participació en aquest estudi és totalment voluntària, de manera que poden prendre lliurement la decisió de no participar-hi, i fins i tot poden canviar de parer i retirar-ne el consentiment.

3. Descripció general de l'estudi

L'objectiu principal d'aquest estudi és comprendre com evoluciona la conceptualització i importància que s'atorga a les relacions entre iguals, al llarg de la infància, partint de la premissa dels marcs de referència de les teories del desenvolupament socioafectiu en aquesta etapa, en una mostra d'infants d'una franja d'edat dels tres als dotze anys (des de primera infància fins a finals de la segona infància) de la comarca del Tarragonès.

Així doncs, per analitzar com entenen l'amistat els infants en cadascuna de les etapes de la infància, se'ls realitzarà una entrevista semiestructurada que consta aproximadament de 15 ítems i s'estima que la seva duració sigui d'entre vint a trenta minuts. Les preguntes que es formularan estan vinculades amb els aspectes següents:

- Comprensió del concepte amic i importància que s'atorga:
- Aparició figura millor amic/a
- Motius de tria/ origen de la formació de l'amistat

Cal destacar que l'entrevista es caracteritza per ser flexible, és a dir, serà més o menys oberta en funció del grau de comprensió, edat, i implicació dels infants i es procurarà evitar la pèrdua d'espontaneïtat en les seves respostes, de manera que el nombre d'ítems que hauran de contestar pot variar lleugerament, així com l'extensió de l'entrevista.

4. Beneficis i riscos derivats de la seva participació en l'estudi

Com ja s'ha mencionat, tant si no participeu en l'estudi, com si decidiu interrompre la participació dels vostres fills/es en el mig del procés, en cap cas, se'ls exposarà a riscos ni a vostès ni als menors. D'altra banda, cal destacar que tot i que no rebreu cap benefici personal per acceptar la participació, la seva col·laboració em serà de gran ajuda per a poder dur a terme el treball de final de grau i finalitzar així la meua llicenciatura en Psicologia. A més, si ho desitgeu podreu sol·licitar accedir als resultats obtinguts de l'estudi, adreçant-vos a marina.salido.marti1@gmail.com.

5. Confidencialitat i tractament de dades

Quant al tractament i la comunicació de les dades de caràcter personal de tots els participants s'ajustarà al que disposa el Reglament General de Protecció de Dades (RGPD), que va entrar en vigor el 25 de maig de 2018 que fa referència a la derogació de la Llei Orgànica 15 implementada el 13 de desembre de 1999, que implica la protecció del tractament de les dades personals.

També, és important que conegueu que tot i la recollida d'informació personal, a l'estudi no apareixerà cap dada d'aquest tipus, tenint en compte que quan s'emmagatzemi la informació, tindrà lloc un procés d'anonimització, garantint la seguretat de la identitat dels participants.

Cal destacar, que tenen el dret d'accedir, canviar, d'oposar-se i cancel·lar les dades registrades, adreçant-se a la responsable de l'estudi.

Annex 3. Consentiment informat

Accepto la participació voluntària del meu fill/ a l'estudi vinculat al Treball de Final de Grau que realitza l'estudiant **Marina Salido Martí** amb DNI **48277824-L** dins del grau en Psicologia de la Universitat de Vic- Universitat Central de Catalunya (UVIC).

-Dades del representant legal: (nom , cognoms i DNI): _____

-Dades del participant (infant): (nom cognoms i DNI) _____

En el moment de formular aquesta autorització **declaro** que:

- Se m'ha informat del projecte del treball de final de grau que realitza l'estudiant, entenent que no es tracta d'un estudi amb finalitats diagnòstiques i d'intervenció psicològica, sinó d'una pràctica en el marc de la formació acadèmica de l'estudiant.
- Se m'ha informat de manera precisa de l'objectiu d'aquest estudi i sóc coneixedor/a de la possibilitat de retirar-me quan ho consideri convenient, sense el compromís de justificació ni sotmissió a conseqüències.
- Les dades obtingudes a través de la participació del meu fill/a es tractaran exclusivament amb fins acadèmics, amb la garantia d'aplicació de les mesures de seguretat pertinents per assegurar el dret d'intimitat i confidencialitat. En cap cas, aquestes s'associaran amb dades identificatives, ni seran difoses.

